

Årliga omräkningar av pensionerna

Inkomstpensionen 2002-2018

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Sammanfattning

Sedan årsskiftet 2001–2002 räknas inkomstpensionerna och de äldre förmånerna ATP/Folkpension om med inkomstindex. Före 2002 omräknades dessa pensioner med hänsyn till förändringen i prisbasbeloppet, dvs. prisindexeringen. Om pensionerna fortsatt hade varit prisindexerade under perioden 2002-2018 hade pensionsutbetalningarna till hushållen varit omkring 38 miljarder kronor lägre än med dagens indexering av pensionerna. Det finns dock vissa hushåll, de personer som gick i pension 2008 och 2009, som 2018 hade fått en högre pension av en prisindexering. I denna rapport beskriver vi utfallet för inkomstpensionens följsamhetsindexering jämfört med prisindexering.

Under perioden 2001–2018 har nuvarande omräkningen av inkomstpensionerna överstigit inflationen med 4,5 procent¹. De som däremot pensionerades under den finansiella krisen 2009 har fram till 2018 fått reellt oförändrade eller något försämrade pensioner medan de som däremot pensionerades 2011 eller 2012 har reellt fått ökade pensioner med 7-8 procent fram till 2018.

Sedan årsskiftet 2001/2002 utgår pensionsomräkning från inkomstindex. Vid de årliga omräkningarna sker ett avdrag för det förskott om 1,6 procent som tillgodoräknas pensionen vid pensionstillfället, så kallad följsamhetsindexering. Namnet kommer sig av att pensionsomräkningen följer inkomstutvecklingen med justering för det förskott som tidigare har getts. Det är en indexering som är följsam till samhällsekonomin.

Med inkomstindexering följer pensionerna i högre grad den allmänna ekonomiska utvecklingen än prisindexeringen. I perioder med bättre/sämre ekonomisk utveckling får även pensionärerna en ökad/urholkad köpkraft. Med prisindexering, med tillägg för en i förhand fastställd real tillväxt om 1,6 procent, är pensionärernas ekonomi mer förutsägbara över tid. Om den reala tillväxten per capita under en längre period överstiger 1,6 procent kommer de äldres pensioner i förhållande till de förvärvsaktivas inkomster att försvagas och om den ekonomiska tillväxten blir lägre kommer pensionerna relativt de förvärvsaktivas inkomster att öka.

Pensionsmyndigheten har gjort rapporten för att beskriva effekten av den nya indexeringsformen under den tid som den hittills använts. Den naturliga jämförelsen är att se till pensionernas reala utveckling. Eftersom den tidigare prisindexeringen formellt innebar reellt värdesäkrade pensioner innebär beskrivningen en jämförelse mellan den gamla och nya indexeringen.

¹ Eller omkring 5,5 procentenheter. Begreppet inkomstpension används här för både inkomst- och tilläggspension. Tilläggspension är benämningen på den sammanslagna ATP och Folkpensionsförmånen som i likhet med inkomstpensionen årligen räknas om, indexeras, med följsamhetsindex.

1. Skillnaden mellan nuvarande omräkning och prisindexering

I beräkningen nedan med prisindexering sker ingen justering av dagens inkomstpensioner med hänsyn till det förskott om 1,6 procent som tillgodoräknats pensionären i samband med pensioneringen. Förskottet ingår således även i det beräknade alternativet med prisindexering. Prisindexeringen nedan innebär således underförstått att pensionen räknas om med inflationen med tillägg för en i förhand fastställd real tillväxt om 1,6 procent.

Fakta

I det tidigare pensionssystemet med förmånsbestämd pension (ATP-systemet), som berör årskullarna födda före 1953, gavs inget förskott på pensionen när personerna valde/väljer att gå i pension. De årliga pensionsomräkningarna före 2002 gjordes enbart med hänsyn till förändringen i prisbasbelopp. Däremot fanns i konstruktionen ett slags krav på tillväxt i ekonomin om ca 2 procent för att ATP systemet skulle vara i finansiell balans. En slags form av underförstått ”förskott”.

Vid pensioneringstillfället tillgodoräknas inkomstpensionen ett förskott med 1,6 procent, den s.k. förskottsräntan. Vid de årliga pensionsomräkningarna betalas detta förskott tillbaka genom att reducera inkomstindex, eller balansindex under en balanseringsperiod, med 1,6 procent. Den senaste balanseringsperioden varade under år 2010-2018.

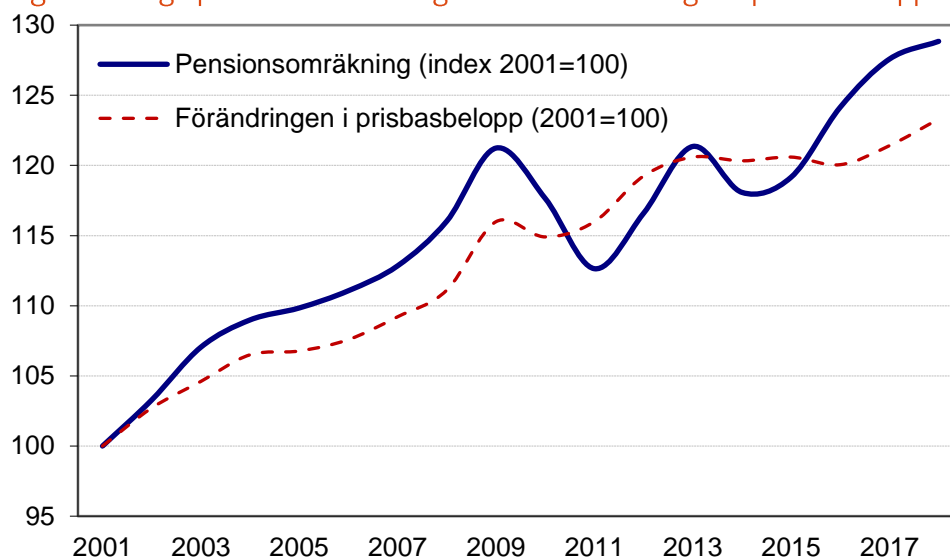
Även de pensioner som beräknats med äldre regler, dvs. utan uttryckligt förskott, räknas om med det nya systemets indexering.

Inkomst/balansindex används även för att räkna om pensionsspararnas pensionsbehållningar. Inkomstpensionen kan således ses som en form av obligatoriskt banksparande där inkomst/balansindex är bankräntan i systemet.²

² För mer information hänvisas till Orange rapport, <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/arsredovisningar>.

I figur 1 nedan visas de ackumulerade, årliga, omräkningarna med dagens följsamhetsindexering och förändringen i prisutvecklingen (prisbasbeloppet).

Figur 1. Årliga pensionsomräkningarna och förändringen i prisbasbeloppet

Av figuren ovan framgår att för de som var pensionär redan 2001 har pensionen reellt ökat varje år t.o.m. år 2009. År 2010 och 2011 minskade pensionens värde bland annat genom att balanseringen, ”bromsen” aktiverades 2010. År 2011 och 2012 var pensionen lägre än vad den hade varit om den hade prisindexerats, år 2013 var pensionen på samma nivå som om den hade prisindexerats. År 2014 och 2015 är pensionen med följsamhetsindexeringen åter något lägre än vad den hade varit med prisindexering. Från 2016 är pensionen som beviljats 2001 eller tidigare åter högre med följsamhetsindexeringen än vad den hade varit med prisindexering. År 2018 är pensionen drygt fem procent högre än vad den hade varit med prisindexeringen. Detta gäller dock enbart de som var pensionärer under hela perioden 2001 till 2018. De som till exempel gick i pension under den finansiella krisen 2008-2009 skulle ha haft marginellt högre pension, 0,03 procent, 2018, om deras pension hade varit prisindexerade. De som däremot gick i pension 2011 har med dagens indexering, nästan åtta procent högre pension 2018 än om pensionen prisindexerats.

Av tabell 1 nedan framgår skillnaden mellan dagens pensionsomräkningar och alternativet med omräkning med hänsyn till prisindexering, förändringen i prisbasbeloppet³, beroende på pensionerings år under perioden 2001-2018. Alternativet med prisindexering innebär att skillnaden nedan även kan utläsas som förändringen av dagens pensioner med hänsyn till inflationen, dvs. den reala utvecklingen av dagens pensioner.

³ Förändringen i prisbasbeloppet avser förändringen i konsumentprisindex juni månad året för aktuellt år och juni månad året dessförinnan.

Tabell 1. Differensen mellan dagens följsamhetsindexering och prisomräkning vid olika år för pensionsuttag, procent

Pensions- tidpunkt	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
2001*	4.5	5.1	3.4	-1.2	-1.9	0.6	-2.2	-2.9	2.4	4.5	4.4	3.3	3.2	2.9	2.3	2.0
2002	3.9	4.5	2.8	-1.7	-2.4	0.1	-2.8	-3.4	1.8	3.9	3.8	2.8	2.7	2.3	1.8	1.5
2003	2.1	2.7	1.1	-3.4	-4.1	-1.7	-4.5	-5.1	0.1	2.1	2.0	1.0	0.9	0.5	0.0	0.0
2004	2.1	2.7	1.1	-3.4	-4.1	-1.7	-4.5	-5.1	0.1	2.1	2.0	1.0	0.9	0.5	0.0	
2005	1.6	2.1	0.5	-4.0	-4.6	-2.2	-5.0	-5.6	-0.5	1.6	1.5	0.4	0.4	0.0		
2006	1.2	1.8	0.2	-4.3	-4.9	-2.5	-5.3	-5.9	-0.8	1.2	1.2	0.1	0.0			
2007	1.1	1.7	0.1	-4.4	-5.0	-2.6	-5.4	-6.0	-0.9	1.2	1.1	0.0				
2008	0.1	0.6	-1.0	-5.4	-6.0	-3.6	-6.4	-7.0	-1.9	0.1	0.0					
2009	0.0	0.5	-1.1	-5.5	-6.1	-3.7	-6.5	-7.1	-2.0	0.0						
2010	2.0	2.6	1.0	-3.5	-4.2	-1.7	-4.5	-5.2	0.0							
2011	7.6	8.2	6.5	1.7	1.1	3.6	0.7	0.0								
2012	6.9	7.5	5.8	1.1	0.4	2.9	0.0									
2013	3.8	4.4	2.8	-1.8	-2.5	0.0										
2014	6.5	7.1	5.4	0.7	0.0											
2015	5.8	6.4	4.7	0.0												
2016	1.0	1.6	0.0													
2017	-0.6	0.0														
2018	0.0															

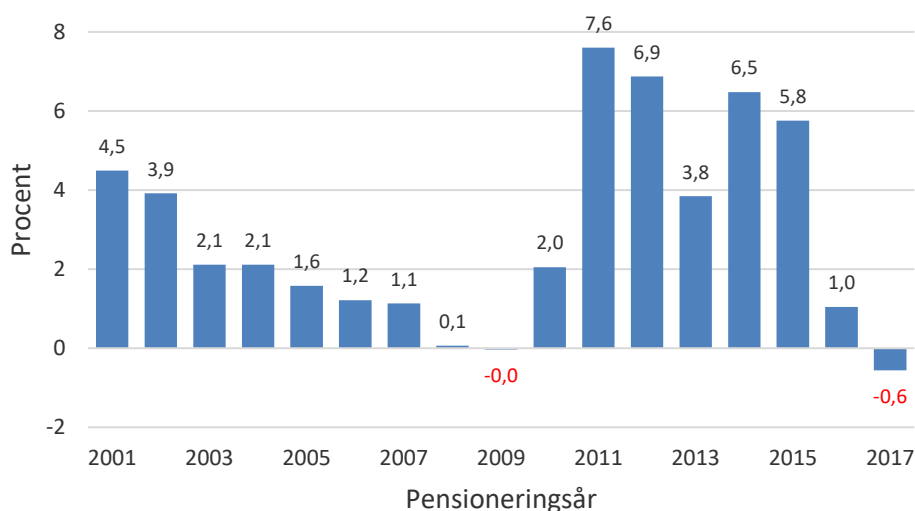
*2001 eller tidigare.

Av tabell 1 ovan framgår att de flesta men inte alla har fått reallt ökade pensioner fram till 2018. För en person som gick i pension 2008 har pensionen 2018 minskat marginellt, reallt med 0,03 procent och prisindexerade pensioner hade således marginellt förbättrat deras pensioner.

För personerna som pensionerades till exempel 2008 så ökade pensionerna 2009 reallt med 0,1 procent. Därefter minskade pensionen 2010 reallt med två procent i jämförelse med 2008 års nivå. Året efter, 2011, sjönk pensionen ytterligare och i jämförelse med 2008 års nivå hade pensionen reallt minskat med 7 procent. Åren därefter förbättrades pensionen för att 2017 vara 0,6 procent högre än 2008 års nivå. År 2018 minskade dock pensionen något och i jämförelse med 2008 års pensionsbelopp var den något högre, 0,1 procent. Prisindexerade pension hade såldes inneburit något, 0,1 procent, högre pension för de som gick i pension 2008.

För samtliga pensionärer innebar pensionsomräkningen 2017–2018 en real försämring av pensionen med omkring 0,6 procent jämfört med pensionen 2017. Noterbart är att för personerna som gick i pension under 2011 och 2012 har pensionerna reallt fram till idag räknats upp med 7–8 procent. Av figur 2 nedan, framgår den reala pensionsutvecklingen fram till 2018 för olika pensioneringsår.

Figur 2. Den reala pensionsutvecklingen 2018 sedan pensioneringsåret

Vad betyder då en procentenhet i pension för dagens pensionärer?

Männen har idag i genomsnitt cirka 14 000 kronor per månad i inkomstpension. Motsvarande belopp för kvinnorna är nästan 10 000 kronor. En procentenhet innebär därmed omkring 140 kronor per månad för män respektive 100 kronor per månad för kvinnor.

Prisindexerade pensioner är inte lika följsam för ekonomins konjunktursvängningar. Fördelen för pensionärerna med prisindexering är att pensionerna blir mer förutsägbara, i relation till de förvärvsaktivas blir de dock följsamma.

Under perioden 2010–2018 användes balansindex istället för inkomstindex i omräkningen av pensionerna. Balansindex och balansering sker när inkomstpensionssystemets skulder överstiger dess tillgångar och balanseringen varar så länge balansindex understiger inkomstindex, det vill säga så länge som den ackumulerade indexeringen inte kommit ikapp inkomstindexets ackumulerade utveckling. När balanseringen stängs av är pensionernas värde åter på den nivå de skulle ha varit utan balansering. I beräkningen ovan med alternativet med prisindexerade pensioner har vi inte justerat för att prisindexeringen – beroende på reglernas utformning i ett annorlunda indexerat system – torde ha påverkat balansindex och därmed påverkat pensionsomräkningarna.

Om pensionerna hade fortsatt varit prisindexerad under perioden 2002–2018 hade pensionsutbetalningarna till hushållen varit totalt omkring 38 miljarder kronor lägre. Som nämnts tidigare hade alla pensionärer inte fått det sämre med prisindexering. De som gick i pension 2009 skulle ha fått oförändrat eller i genomsnitt 3–4 kronor mer i pension per månad å andra sidan hade de som gick i pension 2011 fått upp till drygt 1 000 kronor mindre i pension per månad, om pensionerna i stället hade varit prisomräknade.

Om pensionerna i stället hade varit prisindexerade så kan det ha påverkat vissa personers pensionsbeslut. Av tidigare figur framgår att i ett kortsiktigt perspektiv på några år är det fördelaktigare för den enskilde att gå i pension en högkonjunktur vid prisindexerade pensioner än med inkomstindexerade pensioner.

Lägre inkomstpensioner totalt skulle bland annat ha ökat statens utgifter för grundskydd och minskat kommunernas skatteintäkter. Den negativa finansiella effekten för offentlig sektor av lägre pensioner till hushållen är inte beräknade eftersom syftet med denna rapport enbart är att påvisa vad effekten skulle ha blivit på inkomstpensionen brutto med prisindexerade pensioner.

www.pensionsmyndigheten.se